

Wyrok z dnia 12 stycznia 2000 r.

II UKN 294/99

Okres uczęszczania do zasadniczej szkoły przysposobienia zawodowego jest okresem składkowym w rozumieniu przepisu art. 2 ust. 2 pkt 3 ustawy z dnia 17 października 1991 r. o rewaloryzacji emerytur i rent, o zasadach ustalania emerytur i rent oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz.U. Nr 104, poz. 450 ze zm.), jeżeli uczeń był zatrudniony na warunkach określonych w art. 8 dekretu z dnia 2 sierpnia 1951 r. o pracy i szkoleniu zawodowym młodocianych w zakładach pracy (Dz.U. Nr 41, poz. 311 ze zm.) w związku z art. XII uchwały Prezydium Rządu Nr 448 w sprawie ustroju szkolnictwa zawodowego z dnia 24 czerwca 1951 r. (Dz.U. Nr 51, poz. 776).

Przewodniczący: SSN Jerzy Kuźniar, Sędziowie SN: Beata Gudowska (sprawozdawca), Barbara Wagner.

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu w dniu 12 stycznia 2000 r. sprawy z wniosku Stefana J. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych-Oddziałowi w G. o wcześniejszą emeryturę, na skutek kasacji wnioskodawcy od wyroku Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 12 stycznia 1999 r. [...]

- 1 z m i e ni ł zaskarżony wyrok i oddalił apelację,
2. zasądził od Zakładu Ubezpieczeń Społecznych-Oddziału w G. kwotę 100 zł (sto złotych) na rzecz Stefana J., tytułem kosztów postępowania kasacyjnego.

U z a s a d n i e

Wyrokiem z dnia 15 lipca 1998 r. Sąd Wojewódzki-Sąd Ubezpieczeń Społecznych w Gdańsku z siedzibą w Gdyni uwzględnił odwołanie od decyzji Oddziału Zakładu Ubezpieczeń Społecznych w G. z dnia 5 marca 1998 r. i przyznał Stefanowi J. prawo do wcześniejszej emerytury, po wliczeniu do stażu ubezpieczeniowego okresu pobierania praktycznej nauki zawodu od dnia 2 września 1957 r. do dnia 25 czerwca 1958 r. w Szkole Przysposobienia Zawodowego [...] Zjednoczenia Budow-

nictwa Miejskiego w G.

Od powyższego wyroku organ rentowy złożył apelację, zarzucając naruszenie przepisu art. 2 ust. 2 pkt 3 ustawy z dnia 17 października 1991 r. o rewaloryzacji emerytur i rent, o zasadach ustalania emerytur i rent oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz.U. Nr 104 poz. 450 ze zm.) oraz sprzeczność ustaleń z treścią materiału dowodowego, polegającą na przyjęciu, że ubezpieczony był nie tylko uczniem, ale również młodocianym pracownikiem.

Sąd Apelacyjny-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Gdańsku wyrokiem z dnia 12 stycznia 1999 r. zmienił zaskarżony wyrok i oddalił odwołanie. Podzielił wyrażony w apelacji pogląd, że okresu nauki w Szkole Przesposobienia Zawodowego nie należy traktować jako składkowy, albowiem ucznia szkoły typu zawodowego nie łączyła z zakładem pracy (pracodawcą) umowa o pracę czy naukę zawodu, lecz stosunek administracyjnoprawny. Umowa o naukę zawodu była bowiem zawierana między szkołą i zakładem pracy (pracodawcą), w którym realizowano program w zakresie dotyczącym praktycznej nauki zawodu.

W kasacji ubezpieczony wnosił o zmianę wyroku Sądu drugiej instancji i oddalenie apelacji, ewentualnie o jego uchylenie i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania, przy uwzględnieniu kosztów dotychczasowego postępowania. Wnioski te sformułował na podstawie naruszenia prawa materialnego - przepisu art. 11 ust. 2 pkt 3 ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (Dz.U. Nr 40, poz. 267 ze zm.), przez jego pominięcie przy ocenie stanu faktycznego sprawy, oraz przepisów rozdziału II uchwały Nr 448 Prezydium Rządu z dnia 23 czerwca 1951 r. w sprawie ustroju szkolnictwa zawodowego (M.P. A-59, poz. 776) przez błędną wykładnię, a ponadto niezastosowanie przepisu art. 5 KC. Jako podstawę kasacji przytoczył także naruszenie przepisu art. 233 § 1 KPC przez przekroczenie granic swobodnej oceny dowodów, polegające na dokonaniu ustalenia związku, jaki łączył go z zakładem pracy, jedynie w oparciu o własną interpretację, z pominięciem dowodu ze świadectwa ukończenia Szkoły Przesposobienia Zawodowego, otrzymanego po złożeniu egzaminu przed Komisją Egzaminacyjną powołaną przez Dyрекcję Okręgową Szkolenia Zawodowego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z przepisem art. 11 ust. 2 pkt 3 ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o

zaopatrzeniu emerytalnym pracowników okresem zatrudnienia, uznawanym w art. 2 ust. 2 pkt 3 ustawy z dnia 17 października 1991 r. o rewaloryzacji emerytur i rent za okres składkowy, jest okres zatrudnienia młodocianych na obszarze Państwa Polskiego na warunkach określonych w przepisach obowiązujących przed dniem 1 stycznia 1975 r.

Podstawowe rozróżnienie, które musi być poczynione na wstępie, dotyczy zatem tego, czy nauka zawodu była pobierana przez młodocianego przy jego równoczesnym zatrudnieniu, czy też jako przedmiot praktyczny w programie nauki szkolnej. Innymi słowy, czy nauczający zawodu był pracodawcą, czy nauczycielem młodocianego, a więc czy związek między nimi polegał na stosunku prawa pracy - nauki zawodu, czy na stosunku administracyjnym. Stosunek zatrudnienia obejmował bowiem tylko młodocianych przyjętych do pracy w celu nauki zawodu, obowiązanych do dokończenia się w szkole, nie zaś tych, którzy pobierali naukę bez zatrudnienia się. Pozostawić więc trzeba na uboczu realizację praktycznej nauki zawodu w takich szkołach, jak zasadnicze szkoły zawodowe i technika zawodowe (przewidziane w art. 1 pkt b i c uchwały nr 448 Prezydium Rządu z dnia 21 czerwca 1951 r. o ustroju szkolnictwa zawodowego), w których praktyczna nauka zawodu, gdy odbywała się poza warsztatami szkolnymi, w zakładach pracy, organizowana była na podstawie umowy zawieranej między szkołą a zakładem pracy i uczniowie wykonujący prace w ramach praktyki nie byli pracownikami tych zakładów (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 14 lutego 1996 r., II URN 2/95, OSNAPIUS 1996 nr 17, poz.255).

Gdy jest mowa o warunkach zatrudnienia młodocianych obowiązujących przed dniem 1 stycznia 1975 r., to chodzi o umowę o naukę przewidzianą w przepisie art. 447 Kodeksu zobowiązań, przez którą pracodawca zobowiązywał się przygotować ucznia do praktycznego zawodu w związku z wykonywaną dla niego pracą. Uczeń zawodu przygotowywał się do przyszłej pracy, a przygotowanie to obejmowało, charakterystyczne dla stosunku powstałego na podstawie umowy o naukę, połączenie obowiązków młodocianego pracownika, wynikających z praktyki w zawodzie, z uzupełnianiem wiedzy teoretycznej. Szczegółowe warunki tego zatrudnienia początkowo określone były w przepisach ustawy z dnia 2 lipca 1924 r. w przedmiocie pracy młodocianych i kobiet (Dz.U. R.P. Nr 65 poz. 36 ze zm.) oraz w art. 117 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 7 czerwca 1927 r. o prawie przemysłowym (Dz.U. R.P. Nr 53 poz.468 ze zm.). Przewidziana tam instytucja tzw. uczniów przemysłowych, wykonujących u przemysłowca pracę związaną z nauką reprezentowa-

nego przez niego przemysłu i równolegle uczęszczających do szkoły dokształcającej, nabrała innego znaczenia na początku lat 50-tych. Zakłady pracy (pracodawcy) zatrudniające młodocianych na podstawie dekretu z dnia 2 sierpnia 1951 r. o pracy i szkoleniu zawodowym młodocianych w zakładach pracy (Dz.U. Nr 41, poz. 311 ze zm.) albo na podstawie wydanego przez Radę Ministrów - z upoważnienia tego dekretu - rozporządzenia z dnia 12 kwietnia 1952 r. w sprawie warunków przyjmowania do pracy w celu przyuczenia do zawodu i późniejszego zatrudnienia młodocianych, którzy ukończyli 14 lat życia i nie przekroczyli 16 lat życia (Dz.U. Nr 21, poz. 135), miały obowiązek organizowania grupowych lub brygadowych szkoleń praktycznych w zawodzie, uzupełniając je niezbędnym tylko do osiągnięcia odpowiednich stopni kwalifikacyjnych szkoleniem teoretycznym (art. 8 ust. 1 i 2 dekretu).

Z tego wynika, że gdy stosunek zatrudnienia był pierwotnym, obowiązek pogłębiania teorii realizowany był ubocznie, w szczególnego rodzaju szkołach. Wśród szkół powstałych na podstawie ustawy z dnia 11 marca 1932 r. o ustroju szkolnictwa (Dz.U. R.P. Nr 38, poz. 389 ze zm.) przewidziano szkoły dokształcające zawodowo, przeznaczone dla młodzieży pracującej, podlegającej obowiązkowi dokształcania, wynikającemu z rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 7 kwietnia 1927 r. o prawie przemysłowym. Po reformie organizacji szkolnictwa zawodowego dokonanej uchwałą Prezydium Rządu Nr 448 w sprawie szkolenia zawodowego, z dnia 24 czerwca 1951 r. (Dz.U. Nr 59 poz. 776), funkcję tę przejęły szkoły przysposobienia zawodowego jako szkoły zawodowe najniższego szczebla, mające za zadanie jedynie przysposobienie do zawodu, do których przyjęcie nie było nawet warunkowane uprzednim ukończeniem jakiegokolwiek szkoły, a ukończenie dawało tylko stopień kwalifikacyjny w odpowiednim zawodzie.

Uczniowie szkół przysposobienia zawodowego zdobywali kwalifikacje praktyczne, jak dorośli pracownicy przyuczani do zawodu (por. § 1 pkt 2 zarządzenia Przewodniczącego Państwowej komisji Planowania Gospodarczego z dnia 12 grudnia 1951 r. w sprawie określenia robotników podlegających szkoleniu zawodowemu w produkcyjnych zakładach pracy oraz w sprawie wynagradzania tych robotników - M.P. Nr A-105, poz. 1520), na zasadach określonych w rozdziale II, art. XII uchwały Prezydium Rządu Nr 448, w trakcie organizowanych przez zakłady pracy indywidualnych, grupowych lub brygadowych szkoleń praktycznych w zawodzie.

Porównanie treści cytowanych przepisów, osobno regulujących ustrój szkolny i zasady praktycznej nauki zawodu, pozwala na wniosek, że uczniowie zasadniczych

szkół przysposobienia zawodowego byli przyjmowani do pracy i zatrudnieni w celu przyuczenia do zawodu, w zakładach pracy obowiązanych do przyuczenia ich do zawodów masowych, w zakresie przemysłu i budownictwa (art. 8 dekretu z dnia 2 sierpnia 1951 r. o pracy i szkoleniu zawodowym młodocianych w zakładach pracy w związku z rozdziałem II art. XII ust. 1 uchwały Prezydium Rządu Nr 448 w sprawie szkolenia zawodowego z dnia 24 czerwca 1951 r. - Dz.U. Nr 59 poz. 776), także przed przekroczeniem 16 lat życia (por. § 1 ust. 1 cyt. rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 12 kwietnia 1952 r.).

Stosunek zatrudnienia młodocianych znalazł potwierdzenie w art. 4 ust. 2 pkt 1 dekretu z dnia 25 czerwca 1954 r. o powszechnym zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (Dz.U. z 1958 r. Nr 23 poz.97), w którym uznano osoby uczęszczające do szkół przysposobienia zawodowego za pracowników, na równi z osobami wykonującymi pracę w zakładach pracy w związku z nauką zawodu (art. 4 ust. 2 pkt 3 dekretu).

Gdy zatem Sąd Apelacyjny ustalił na podstawie przedstawionego przez skarżącego świadectwa z dnia 25 czerwca 1958 r. [...] wydanego przez Dyрекcję Okręgową Szkolenia Zawodowego w G., stwierdzającego ukończenie Szkoły Przysposobienia Zawodowego [...], że wnioskodawca w latach 1957/58 uczęszczał do tej szkoły, równocześnie odbywając naukę zawodu w Zjednoczeniu Budownictwa Miejskiego w G., a po dziesięciu miesiącach zakończył naukę egzaminem w zakresie umiejętności wymaganych dla tynkarzy-murarzy, złożonym w dniach 12-18 czerwca 1958 r. przed Zakładową Komisją Kwalifikacyjną, powołaną przez Dyрекcję Okręgową Szkolenia Zawodowego, to - odmawiając uznania tego okresu za składkowy - naruszył art. 2 ust. 2 pkt 1 ustawy z dnia 17 października 1991 r. o rewaloryzacji emerytur i rent. Skoro brak było istotnych naruszeń prawa procesowego, a zachodziło jedynie naruszenie prawa materialnego, należało zaskarżony wyrok zmienić i apelację oddalić.

Orzeczenie Sądu Najwyższego opiera się na przepisie art. 393¹⁵ KPC.

=====